

Hoe de Raad van State is omgegaan met het KhAD-WAD ambtsbericht, 2004-2013

dr. Joost Brouwer, mei 2024

In dit document wordt een gedetailleerde analyse gegeven van de rechtspraak van de Afdeling met betrekking tot het KhAD-WAD ambtsbericht, van 2004 tot 2013, met de volgende structuur:

1. Inleiding (p.1)
2. Vragen over het ambtsbericht en de onderliggende memoranda (p.2)
 - 2.1 Het ambtsbericht zelf (p.2)
 - 2.2 De onderliggende memoranda (p.3)
3. De vernietiging door de Afdeling van rechtbankuitspraken waarin het ambtsbericht onbetrouwbaar gevonden werd (p.4)
 - 3.1 Algemeen (p.4)
 - 3.2 ABRvS 200404008/1, 30 november 2004 (p.5)
 - 3.3 ABRvS 200901907/1/V1, 24 september 2009 (p.7)
 - 3.4 ABRvS 201106991/1/V1, 13 april 2012 (p.10)
4. Samenvatting en conclusies (p.10)
 - 4.1 Samenvatting (p.10)
 - 4.2 Om kort te gaan (p.13)

1. Inleiding

Na de beëindiging van het communistische regime in 1992 door de Moedjahedien en de machtsovername in 1996 door de Taliban zijn veel Afghanen naar Nederland gevlucht om hier asiel te vragen. Op 29 februari 2000 verscheen een ambtsbericht van Buitenlandse Zaken (BZ) over de Afghaanse geheime dienst KhAD en het overkoepelende ministerie WAD gedurende de communistische periode 1980-1992.¹ In dat ambtsbericht werd geconcludeerd dat ALLEN die in genoemde periode officier of onderofficier waren bij KhAD of WAD persoonlijk gemarteld hadden, zonder enige verwijzing naar controleerbare bronnen voor die conclusie. Vanwege dat ambtsbericht werd hen artikel 1F van het Vluchtelingenverdrag tegengeworpen, waarin staat dat personen tegen wie er ernstige verdenkingen bestaan van schuld aan oorlogsmisdaden of misdaden tegen de menselijkheid geen recht op vluchtelingenstatus hebben.² Om wel in aanmerking te komen voor een verblijfsvergunning moesten ex-KhAD en ex-WAD officieren en onderofficieren die in Nederland asiel zochten aantonen dat zij dergelijke misdaden *niet* begaan hadden. Omgekeerde bewijslast dus, waaraan ook door KhAD en WAD medewerkers die onschuldig zijn in feite niet te voldoen is. Voor die ten onrechte getroffen ex KhAD en WAD medewerkers in Nederland en hun gezinnen zijn de juridische, economische, psychologische en medische gevolgen nog steeds enorm, tot aan uiteen gescheurde gezinnen en zelfmoordpogingen toe.³

Dat er door een aantal medewerkers van de KhAD in de periode 1980-1992 vreselijke misdaden zijn begaan waarop artikel 1F van het Vluchtelingenverdrag van toepassing is, staat buiten kijf. Maar de conclusie dat ALLE officieren en onderofficieren schuldig waren aan martelen was van

¹ *Veiligheidsdiensten in communistisch Afghanistan (1978-1992)*. AGSA, KAM, KhAD en WAD, Den Haag: Ministerie van Buitenlandse Zaken 29 februari 2000. www.abc1f.nl, Verdere documentatie, document 0 (link geopend op 19 mei 2024).

² <https://wetten.overheid.nl/BWBV0001002/1956-08-01> (link geopend op 19 mei 2024).

³ Zie o.a. E. Huson en M. Aumaj, 'Het hoofdpijndossier van ons asielbeleid', One World, 5 oktober 2017. <https://www.oneworld.nl/movement/het-hoofdpijndossier-van-ons-asielbeleid/> (link geopend op 19 mei 2024); J. Julen, 'Beschuldigd. Afghaanse vluchtelingen in niemandsland', Trouw, 16 december 2021, de Verdieping p.1-3.

begin af aan uitgesproken controversieel. In de periode 2004-2013 hebben vele advocaten door middel van onder andere verklaringen van tientallen deskundigen het ambtsbericht van tafel proberen te krijgen. Minstens zestien keer gaf een rechtbank hen gelijk maar al die uitspraken werden vernietigd door de Afdeling bestuursrecht van de Raad van State.

Al zeker twintig jaar wordt kritisch gesproken over de rol van de Afdeling in vreemdelingrechtelijke zaken in het algemeen, door niet de minste juristen.^{4 5 6 7 8} Andere juristen waren meer specifiek kritisch over de opstelling van de Afdeling in (KhAD-WAD) 1F zaken.^{9 10 11 12 13} In dit document wordt voor het eerst de rol van de Afdeling in het overeind houden van het KhAD-WAD ambtsbericht in de hele periode 2004-2013, in detail geanalyseerd. Waar in dit artikel gemakshalve gesproken wordt over 'de rechtbank X' wordt bedoeld de locatie X van de Vreemdelingenkamer van de rechtbank Den Haag.

2. Vragen over het ambtsbericht en de onderliggende memoranda

2.1 Het ambtsbericht zelf

Bij kritisch lezen van het ambtsbericht rijzen o.a. de volgende vragen.¹⁴

- In de beschuldigende paragrafen 2.4 en 2.7 van het ambtsbericht wordt geen enkele bron genoemd voor de diverse aspecten van het beleid dat er toe geleid zou hebben dat alle KhAD en WAD officieren en onderofficieren gemarteld zouden hebben. Waarom zijn daarvoor geen verifieerbare bronnen? Het gaat toch om beweerd landelijk beleid twaalf jaar lang (1980-1992) van een grote overheidsorganisatie, niet om een éénmalig obscuur incident.
- Waarom is er kennelijk niet aan mensenrechtenorganisaties als UNHCR, Amnesty International en/of Human Rights Watch gevraagd wat die van de beschuldigingen tegen *alle* KhAD-WAD

⁴ T.P. Spijkerboer, 'De Afdeling en de rechtsstaat. Het hoger beroep in vreemdelingenzaken.', *NJB* 2002, afl. 42, p. 2982-3088.

⁵ Prof. mr. C.A. Groenendijk, *Een venijnig proces*, resultaten van onderzoek onder 24 actieve en ex-vreemdelingenrechters. Sdu Uitgevers, 2008. ISBN: 978-90-12-38062-1. Zie ook <https://www.sdn.nl/raad-van-state.htm> (link geopend op 19 mei 2024).

⁶ Prof. mr. dr. T.P. Spijkerboer, *De Nederlandse rechter in het vreemdelingenrecht*. Sdu Uitgevers, 2014. Zie ook <https://www.njb.nl/nieuws/vreemdelingenrechtspraak-raad-van-state-geanalyseerd/> (link geopend op 19 mei 2024).

⁷ Mr. dr. K.E. Geertsema, *Rechterlijke toetsing in het asielrecht. Een juridisch onderzoek naar de intensiteit van de rechterlijke toets in de Nederlandse asielprocedure van 2001-2015*, proefschrift Vrije Universiteit Amsterdam. Boomjuridisch, 2018. Zie p. 307 e.v.. <https://research.vu.nl/ws/portalfiles/portal/69434081/complete+dissertation.pdf> (link geopend op 19 mei 2024).

⁸ K. Geertsema, K. Groenendijk, C. Grütters, P. Minderhoud, E. Nissen. T. Strik, A. Terlouw & K. Zwaan, 'Ongezien onrecht in het vreemdelingenrecht', *NJB* 2021/979, afl. 14, p.1046-1053. O.a. paragrafen 3.3 en 2.4.

⁹ L. van Wijnbergen, 'Tienjarenbeleid voor 1F-ers een dode letter?' in *JNVR* 2014-1.

¹⁰ B. Wallage, L. van Wijnbergen & R. van Binsbergen, 'Het bestuursrechtelijk bewijsvermoeden bij de toepassing van artikel 1F Vluchtelingenverdrag', *NJB* 2017-31, p. 2234-2240.

¹¹ M. van Eik & A. Cleuters, 'Overzichtartikel 1F Vluchtelingenverdrag', *A&MR* 2020-10, p.531-540, o.a. paragrafen 4 en 5.

¹² Kris van der Pas, 'Civiele vordering over 1F-beoordeling afgewezen', *A&MR* 2021-3, p.153-156, met name paragraaf 3.

¹³ Pieter van Reenen, 'Bestuurlijke onpartijdigheid in het Nederlandse asielproces onvoldoende gewaarborgd', *A&MR* 2021-8, p.407-419, m.n. p.413 laatste alinea e.v..

¹⁴ Link naar ambtsbericht in noot 1.

officiëren en onderofficiëren vonden, zoals zou moeten volgens o.a. art. 10 lid 3 en art. 45 lid 2 van de Procedurerichtlijn?¹⁵

- Waarom staat er in het ambtsbericht geen enkel tegenargument en geen blijk van het verplichte wederhoor van voormalige KhAD en WAD medewerkers?

- Als iedere nieuwe KhAD en WAD medewerker eerst een tijd moest gaan ondervragen en martelen, zoals in het ambtsbericht beweerd wordt, wat gebeurde er dan als er met spoed bijvoorbeeld een gespecialiseerd technisch of administratief iemand nodig was?

- Hoe kwam het dat de vertrouwelijke bronnen voor het ambtsbericht kennelijk geen goede inlichtingen konden geven over de algehele organisatie van KhAD en WAD?

Deze vraagpunten wijzen erop dat het KhAD-WAD ambtsbericht niet voldoet aan de vereisten van de Afdeling zelf van onpartijdigheid, objectiviteit en inzichtelijkheid, zoals genoemd in een veel geciteerde uitspraak van de Afdeling van oktober 2001.¹⁶ Het ambtsbericht voldoet ook niet aan artikelen 4.12 en 4.10 van de Gedragscode gerechtelijk deskundigen in civiel- en bestuursrechtelijke zaken en artikelen 24, 26 en 19 van de 'Gedragscode voor gerechtelijk deskundigen bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State', waarin gesproken wordt over de verplichtingen alle partijen te horen en eventuele informatie die de uiteindelijke conclusies tegensprekt ook te vermelden.^{17 18} Beide Gedragscodes zijn overigens niet meer dan een uitwerking van art. 8:34 van de Algemene wet bestuursrecht (hierna: de Awb): 'de deskundige is verplicht zijn opdracht onpartijdig en naar beste weten te vervullen'.

Waarom heeft de Afdeling desondanks kennelijk nagelaten ook maar één van deze en andere kritische vragen te stellen over de inhoud van het ambtsbericht? En waarom heeft de Afdeling ook niet gevraagd hoe Justitie had voldaan aan zijn wettelijke vergewisplicht¹⁹ alvorens dit ambtsbericht te gebruiken als deskundigenadvies bij het afwijzen van verzoeken om verblijf in Nederland?

2.2 De onderliggende memoranda

Aan het ambtsbericht lagen een aantal documenten ten grondslag die al in 2004 bij rechtbanken en Afdeling bekend waren (zie paragraaf 3.2 alinea 1 hieronder). Op 15 april 2014 werden die documenten na een Wob-verzoek vrijgegeven, met tekstdelen weggelakt.²⁰ In die documenten valt onder andere het volgende op:

- Er zitten geen verklaringen van de vertrouwelijke bronnen voor het ambtsbericht bij, alleen een (veronderstelde) samenvatting van die verklaringen.

- Die samenvatting is aanzienlijk minder absoluut geformuleerd met betrekking tot wie er wel en niet martelden dan het uiteindelijke ambtsbericht.²¹

- Volgens die samenvatting was de reden voor het 'in het algemeen' [*niet* 'altijd'] rouleren het voorkomen van het opbouwen van een grote machtsbasis binnen een bepaald departement, niet zorgen dat alle medewerkers meededen aan martelen.²²

¹⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?uri=CELEX%3A32013L0032> (link geopend op 19 mei 2024).

¹⁶ ABRvS 200103977/1, 12 oktober 2001, r.o. 2.3.4. ECLI:NL:RVS:2001:AD5964.

¹⁷ <https://www.rechtspraak.nl/SiteCollectionDocuments/Gedragscode-voor-gerechtelijk-deskundigen-in-civielrechtelijke-en-bestuursrechtelijke-zaken.pdf>. (link geopend op 19 mei 2024).

¹⁸ <https://www.raadvanstate.nl/publicaties/regelingen/gedragscode/> (link geopend op 19 mei 2024).

¹⁹ Art. 3:9 Awb.

²⁰ Bijlage 3a en 3b bij Brouwer & Bogaers 2018, <https://www.njb.nl/blogs/waarom-het-khadwad-ambtsbericht-van-29-februari-2000-onjuist-en-onbetrouwbaar-is-uitgebreide-versie/> (link geopend op 19 mei 2024)

²¹ Memorandum van 1 september 1999 van de ambassade in Islamabad aan BZ. Bijlage 3b bij Brouwer & Bogaers 2018, link in noot 20.

²² *Ibid.*, p.4 alinea 1..

- Daarnaast blijkt het ministerie van Justitie zich vooraf bemoeid te hebben met de formulering van het ambtsbericht, waarover niet de vereiste openheid van zaken gegeven is.²³
- De onderliggende documenten geven aan dat door "betrouwbare zegslieden" is afgeraden voormalige KhAD-WAD medewerkers om informatie te vragen.²⁴ Wie waren die zegslieden en wat was hun relatie tot de vertrouwelijke bronnen?
- De onderliggende documenten bevatten geen bewijs voor internationale steun voor de conclusies van het ambtsbericht, alleen maar een niet onderbouwde bewering dat die steun er zou zijn.²⁵
- Op de vraag ná verschijning van het ambtsbericht [!] naar de deskundigheid van de vertrouwelijke bronnen ten aanzien van de KhAD²⁶ is door de ambassade in Islamabad alleen maar een niet bij derden verifieerbare reactie gekomen, waaruit bovendien bleek dat de vertrouwelijke bronnen hun informatie over de KhAD niet uit eigen ervaring hadden, zoals beweerd aan het eind van bladzijde 2 van het memorandum van 1 september 1999, maar van informanten die de ambassade niet kende.²⁷ De basis voor de beschuldigingen in het ambtsbericht is dus wat de ambassademedewerker schreef dat zijn tolk gezegd had dat de vertrouwenspersonen verklaard zouden hebben over wat hun informanten beweerd zouden hebben. Vierdehands totaal ongeverifieerde informatie dus, via één persoon (de tolk).
- De ambassademedewerker voegde daar op eigen initiatief aan toe dat de verklaringen van de vertrouwelijke bronnen "volledig" met elkaar overeenstemden.²⁸ Zeven jaar en langer na dato, acht (memorandum van 1 september 1999) of twaalf (memorandum van 7 februari 2000) of 29 (memorandum van 2 maart 2000) volledig met elkaar overeenstemmende verklaringen, hoe kan dat als er niet van tevoren afstemming geweest is tussen de afleggers van de verklaringen?

Waarom heeft de Afdeling kennelijk nagelaten ook maar één van deze punten over de inhoud van de onderliggende stukken van het ambtsbericht aan de orde te stellen, in tegenstelling tot bijvoorbeeld de rechtbanken Arnhem en Rotterdam?^{29 30} Zelfs bij marginale toetsing mogen rechters, en de Afdeling, toch wel vragen 'waar heeft u dat vandaan?' en moeten zij oordelen of bewijs wel bewijs *is*, ook al mogen zij de verschillende bewijsstukken niet tegen elkaar afwegen.

3. De vernietiging door de Afdeling van rechtbankuitspraken waarin het ambtsbericht onbetrouwbaar gevonden werd

3.1 Algemeen

In de periode 2004-2013 zijn er in elk geval zestien uitspraken van zes verschillende rechtbanken geweest waarin het KhAD-WAD ambtsbericht als onvoldoende betrouwbaar beoordeeld werd: Almelo (1), Arnhem (1), Breda (1), Haarlem (9), Rotterdam (3) en Zwolle (1). Alle zestien uitspraken werden vernietigd door de Afdeling.³¹ In de jurisprudentie zijn daarbij de uitspraken van

²³ Memorandum van 21 januari 2000 van BZ aan de ambassade in Islamabad, p.1 punt 1 en p.2 punt 2. Bijlage 3b bij Brouwer & Bogaers 2018, link in noot 20.

²⁴ Memorandum van 14 april 2000, p.2 laatste alinea. Bijlage 3b bij Brouwer & Bogaers 2018, link in noot 20.

²⁵ Memorandum van 14 april 2000 van de ambassade in Islamabad aan BZ, p.3 alinea 1. Bijlage 3b bij Brouwer & Bogaers 2018, link in noot 20.

²⁶ Memorandum van 16 maart 2000 van BZ aan de ambassade in Islamabad, p.2 alinea 2. Bijlage 3b bij Brouwer & Bogaers 2018, link in noot 20.

²⁷ Memorandum van 14 april 2000 van de ambassade in Islamabad aan BZ, p.2 alinea 1. Bijlage 3b bij Brouwer & Bogaers 2018, link in noot 20.

²⁸ *Ibid.*, p.2 alinea 2.

²⁹ Rb. Arnhem AWB 02/5292, 23 januari 2004, r.o. 12 en 18, ECLI:NL:RBSGR:2004:AO3020.

³⁰ Rb. Rotterdam AWB 02/14814, 8 april 2004, r.o. 3.13, ECLI:NL:RBSGR:2004:AP1289.

³¹ De zestien vernietigde rechtbankuitspraken zijn als volgt:

1. Rb. **Arnhem** AWB 02/5292, 23 januari 2004, ECLI:NL:RBSGR:2004:AO3020; vernietigd in ABRvS 200401637/1, 2 augustus 2004, ECLI:NL:RVS:2004:AQ7417.

de Afdeling waarnaar steeds weer is en wordt verwezen door IND, rechtbanken en de Afdeling zelf, die van 30 november 2004, 24 september 2009 en 13 april 2010, de vet gemaakte uitspraken 2, 3 en 10 in noot 31. Om die reden worden alleen die drie sleuteluitspraken hier besproken worden, waarbij vanwege ruimtegebrek niet eens alle kritiekpunten aan bod komen. Wel wordt aan het eind een overzicht gegeven van alle bronnen die volgens de zestien rechtbankuitspraken de conclusies van het ambtsbericht tegenspreken.

3.2 ABRvS 200404008/1, 30 november 2004

Op 30 november 2004 vernietigde de Afdeling een uitspraak van de rechtbank Rotterdam dat het KhAD-WAD ambtsbericht onbetrouwbaar was. Daarbij beschikte de Afdeling net als de rechtbank over de aan het ambtsbericht ten grondslag liggende stukken.³² In tegenstelling tot de rechtbank stelde de Afdeling dat de minder stellige bewoordingen in het memorandum van 1 september 1999 waren achterhaald door de stellige bewoordingen in het memorandum van 7 februari 2000 (r.o. 2.1.5 alinea 1). Daarbij vermeldde de Afdeling niet dat die stellige bewoordingen van 7 februari volgden op vragen en/of verzoeken van het ministerie van Justitie aan het ministerie van Buitenlandse Zaken, vragen en/of verzoeken die in strijd met de in de op één na laatste alinea van paragraaf 2.1 hierboven genoemde gedragscodes en criteria van de Afdeling zelf niet in het verslag zijn opgenomen en ook niet later openbaar gemaakt zijn.³³

2. Rb. **Rotterdam** AWB 02/14814, 8 april 2004, [ECLI:NL:RBSGR:2004:AP1289](#); vernietigd in **ABRvS 200404008/1, 30 november 2004**, [ECLI:NL:RVS:2004:AR736](#).

3. Rb. **Haarlem** AWB 07/39347, 18 februari 2009 (niet gepubliceerd); vernietigd in **ABRvS 200901907/1/V1, 24 september 2009**, [ECLI:NL:RVS:2009:BJ8654](#).

4. Rb. **Haarlem** AWB 07/24799, 18 februari 2009, [ECLI:NL:RBSGR:2009:BH3701](#); vernietigd in ABRvS 200901921/1/V1, 29 oktober 2009, [ECLI:NL:RVS:2009:BK3024](#).

5. Rb. **Rotterdam** AWB 08/11368, 25 februari 2009 [ECLI:NL:RBSGR:2009:BH4068](#); vernietigd in ABRvS 200902119/1/V1, 29 oktober 2009, [ECLI:NL:RVS:2009:BK3028](#).

6. Rb. **Breda** Awb 08/27194, 08/27196, 08/29596, 08/29598 en 08/29600, 29 april 2009; aangehangen aan en vernietigd in ABRvS 2009/04028/1/V1, 7 december 2009, [ECLI:NL:RVS:2009:385](#).

7. Rb. **Zwolle** AWB 09/11468 en 09/11470, 24 april 2009; aangehangen aan en vernietigd in ABRvS 200903220/1/V2, 22 december 2009, [ECLI:NL:RVS:2009:168](#).

8. Rb. **Almelo** AWB 08/39686, 28 april 2009, [ECLI:NL:RBSGR:2009:BI8212](#); vernietigd in ABRvS 200904159/1/V1, 22 januari 2010, [ECLI:NL:RVS:2010:BL1649](#).

9. Rb. **Haarlem** AWB 08/34931 en 08/34930, 17 april 2009, [ECLI:NL:RBSGR:2009:BI2755](#); vernietigd in ABRvS 200903436/1/V2, 23 februari 2010, [ECLI:NL:RVS:2010:BL7612](#).

10. Rb. **Haarlem** AWB 10/17614, 27 mei 2011, [ECLI:NL:RBSGR:2011:BQ6757](#); vernietigd in **ABRvS 201106991/1/V1, 13 april 2012**, [ECLI:NL:RVS:2012:BW4347](#).

11. Rb. **Haarlem** AWB 09/2422, 17 dec 2010 (niet gepubliceerd); vernietigd in ABRvS 201100658/1/V1, 13 april 2012, [ECLI:NL:RVS:2012:BW4286](#).

12. Rb. **Haarlem** AWB 08/45025, 24 juni 2011 (niet gepubliceerd); vernietigd in ABRvS 201107836/1/V4, 11 september 2012, [ECLI:NL:RVS:2012:373](#).

13. Rb. **Haarlem** AWB 09/6940, 17 dec 2010 (niet gepubliceerd); vernietigd in ABRvS 201100646/1/V1, 2 oktober 2012, [ECLI:NL:RVS:2012:328](#).

14. Rb. **Haarlem** AWB 10/14431, 22 november 2011 (niet gepubliceerd); vernietigd in ABRvS 201112917/1/V1, 27 februari 2013, [ECLI:NL:RVS:2013:3441](#).

15. Rb. **Haarlem** AWB 11/19418, 17 februari 2012, [ECLI:NL:RBSGR:2012:2932](#) (niet gepubliceerd); vernietigd in ABRvS 2012024436/1/V3, 26 juli 2013, [ECLI:NL:RVS:2013:522](#).

16. Rb. **Rotterdam** AWB 10/38857, 28 juni 2012 (niet gepubliceerd); vernietigd in ABRvS 201207458/1/V4, 29 juli 2013, [ECLI:NL:RVS:2013:632](#).

³² Rb. Rotterdam AWB 02/14814, 8 april 2004, r.o. 3.13-3.16, [ECLI:NL:RBSGR:2004:AP1289](#); vernietigd in ABRvS 200404008/1, 30 november 2004, [ECLI:NL:RVS:2004:AR736](#).

³³ Zie het memorandum van 21 januari 2000 van Buitenlandse Zaken aan de ambassade in Islamabad, bijlage 3b bij Brouwer & Bogaers 2018, link in noot 20. En het daaraan voorafgaande memorandum van Justitie aan Buitenlandse Zaken van 7 januari 2000 waar de Afdeling ook naar

Verder stelde de Afdeling in r.o. 2.1.5 alinea 1 dat de opmerking in het memorandum van 1 september 1999, dat (onder-)officieren vrijwel dagelijks betrokken waren bij het arresteren, ondervragen en mishandelen van verdachte personen kennelijk [alleen] betrekking had op degenen die op dat moment binnen de zogenoemde macabere afdelingen werkzaam waren. Maar dat is niet wat er staat in dat memo van 1 september 1999, waarin gesteld wordt (p.4 alinea 1) "Dit betekent in concreto dat vrijwel alle KhAD/WAD onder-officieren en officieren ... vrijwel dagelijks betrokken waren bij het arresteren, ondervragen, mishandelen en soms executeren van verdachte personen".³⁴ Een meer logische uitleg is dat niet alleen hier maar ook elders in de beschuldigende paragrafen van het ambtsbericht onder KhAD/WAD alleen de macabere afdelingen van de KhAD en WAD verstaan moeten worden. Maar daar wil de Afdeling dan weer *niet* aan. Een Afdeling die in feite zegt 'dat schreef de schrijver van dat memorandum wel maar volgens ons had hij dat niet zo bedoeld, eigenlijk bedoelde hij ...', dat kan niet, zoals ook B.K. Olivier in zijn annotatie bij deze uitspraak opmerkte.³⁵

Dat er geen wederhoor heeft plaats gevonden van gewezen (onder-)officieren van de KhAD/WAD omdat ernstig aan de objectiviteit van die verklaringen wordt getwijfeld accepteerde de Afdeling zonder enig commentaar (r.o. 2.1.5 alinea 2). Maar in de gedragscodes staat dat er wederhoor moet plaats vinden, geen uitzonderingen.

Aan de andere kant ging de Afdeling (r.o. 2.1.5 alinea 2) wel uit van de volledige betrouwbaarheid van de vierdehands, niet-gecontroleerde (zie paragraaf 2.2 hierboven, op één na laatste gedachtestreepje), informatie van ook voor de ambassade in Islamabad onbekende informanten. Van deze beweerde, niet-gecontroleerde vierdehands informatie hangen de beschuldigingen in het ambtsbericht volledig af. Bovendien zijn slachtoffers van mishandeling volgens de Afdeling dus wel zonder meer betrouwbaar, die kunnen zich kennelijk niet door wraakgevoelens laten leiden.³⁶ Ook Olivier viel daarover.³⁷

Verder nam de Afdeling in r.o. 2.1.5 alinea 2 uit het memorandum van 14 april 2000 zonder commentaar over dat "conclusies die door de ambassade uit de verklaringen en andere bronnen zijn getrokken niet afwijken van de bevindingen van de Speciale Rapporteur van de Mensenrechten van de Verenigde Naties, het US State Department, Amnesty International, Helsinki Watch en Human Rights Watch". Noch in het ambtsbericht, noch in de onderliggende documenten is ook maar enig bewijs voor die beweerde internationale steun voor de beschuldigingen tegen alle KhAD en WAD officieren en onderofficieren. De Afdeling zelf leverde dat bewijs ook niet en vroeg er niet naar bij BZ.

Opvallend is ook dat de Afdeling kennelijk instemmend citeerde (r.o. 2.1.5 alinea 2) dat de verklaringen volgens het memorandum van 14 april 2000 "volledig" met elkaar overeenstemden.³⁸ Elke leraar zou vallen over 'volledig met elkaar overeenstemmende' antwoorden van meerdere leerlingen bij een proefwerk en meteen kijken wat voor relatie er tussen die twee zou kunnen zijn

Met betrekking tot de rapportages van dr. A. Giustozzi merkte de Afdeling op (r.o. 2.1.5 alinea 4) dat die rapportages, 'gebaseerd ... op persoonlijke vermoedens en veronderstelling' en dus geen concreet aanknopingspunt om te twifelen aan de juistheid en volledigheid van het ambtsbericht. Daarbij lijkt geen aandacht te zijn gegeven aan cultuurverschillen in formulering: in Nederland meestal direct, in Engeland, waar Giustozzi al jaren werkte, uit beleefdheid meer omfloerst maar daarom niet minder overtuigd. Bovendien mat de Afdeling kennelijk met twee maten: Giustozzi heeft wat hij in zijn rapportages schrijft natuurlijk niet zelf bedacht maar wat *zijn* bronnen zeggen is volgens de Afdeling niet betrouwbaar en wat de volgens alle aanwijzingen partijdige en verder onbekende bronnen van de partijdige informanten zeggen is volgens de Afdeling wel betrouwbaar.

had kunnen vragen, bijlage 4e bij Brouwer 2020, <https://njb.nl/blogs/het-khad-wad-ambtsbericht-deel-2/> (link geopend op 19 mei 2024).

³⁴ Zie bijlage 3b bij Brouwer & Bogaers 2018, link in noot 20.

³⁵ Zie de annotatie van B.K. Olivier bij deze Afdelingsuitspraak, JV 2005/49, paragraaf 4.

³⁶ Memorandum van 1 september van de ambassade in Islamabad aan Buitenlandse Zaken, p.2 laatste alinea. Bijlage 3b bij Brouwer & Bogaers 2018, link in noot 20.

³⁷ Zie de annotatie van B.K. Olivier bij deze Afdelingsuitspraak, JV 2005/49, einde van paragraaf 2.

³⁸ Memorandum van 14 april 2000, p.2 alinea 2; link in noot 20.

De brief van Amnesty International van 2 maart 2004, dat Amnesty het martelen enz. door ALLE KhAD en WAD officieren en onderofficieren niet kon bevestigen, werd door de Afdeling zonder verdere argumenten van tafel geveegd (r.o. 2.1.5 alinea 4). Terwijl de Afdeling twee alinea's eerder (r.o. 2.1.5 alinea 2) Amnesty als beweerd ondersteuner van de conclusies van het ambtsbericht wel betrouwbaar vond.

Bovendien vroeg de Afdeling kennelijk niet aan de bij de zitting aanwezige ambtenaren van Buitenlandse Zaken hoe het kwam dat Amnesty nu zei de conclusies niet te kunnen ondersteunen terwijl in het memorandum van 14 april 2000 gedaan werd alsof Amnesty die conclusies wel ondersteunde.

De beperkte kennis in het ambtsbericht over de organisatiestructuur van KhAD en WAD deed de Afdeling af als niet relevant (r.o. 2.1.5 alinea 5). Of waren de vertrouwelijke bronnen van de Nederlandse ambassade in Islamabad daar niet over bevraagd? Zo niet, waarom dan niet? De Afdeling bevroeg de bij de zitting aanwezige ambtenaar van BZ er niet over.

In zijn hierboven genoemde noot bij deze uitspraak van de Afdeling wees B.K. Olivier ook nog op het feit dat asielbeleid regeringsbeleid is, waardoor de onpartijdigheid en objectiviteit van ambtsberichten, opgesteld onder verantwoordelijkheid van de minister van Buitenlandse Zaken en veelal met invloed van Justitie, onder druk komt te staan.³⁹

3.3 ABRvS 200901907/1/V1, 24 september 2009

Van de volgende KhAD-WAD sleuteluitspraak van de Afdeling, die van 24 september 2009,⁴⁰ is de onderliggende uitspraak van de rechtbank Haarlem van 18 februari 2009 niet gepubliceerd. Dat beperkt de mogelijkheden van een eventuele annotator sterk. Daarom werd de uitspraak opgevraagd bij de rechtbank Haarlem, die hem op 5 april 2022 toestuurde.⁴¹ Daarbij zei de rechtbank dat het "om technische redenen" niet mogelijk was [de pdf van] de uitspraak te publiceren [op bijvoorbeeld www.rechtspraak.nl]. De pdf van een uitspraak wel kunnen toesturen maar niet kunnen publiceren op het internet, dat mag opmerkelijk genoemd worden. Op de vraag van 26 augustus 2022 wat die technische redenen waren kwam geen reactie.

Op 24 september 2009 vernietigde de Afdeling de niet gepubliceerde uitspraak van de rechtbank Haarlem⁴² Daarbij verwees de Afdeling in r.o. 2.2.3 naar haar conclusie in r.o. 2.1.5 van haar uitspraak van 30 november 2004 over de juistheid van het ambtsbericht.⁴³ Maar zie voor de gebreken van die uitspraak paragraaf 3.2 hierboven, inclusief de kritiek van annotator B.K. Olivier.

In die r.o. 2.1.5 van 30 november 2004 had de Afdeling geconcludeerd dat *alle* KhAD en WAD officieren en onderofficieren betrokken waren bij schendingen van mensenrechten. Maar vervolgens had de staatssecretaris in 2008 juist wèl ruimte gegeven voor 'significante uitzonderingen' die niet gemarteld hadden.⁴⁴ De Afdeling had in 2009 dus behoren te zeggen dat de beschuldigingen tegen *alle* KhAD en WAD (onder)officieren kennelijk niet juist waren. En dat daarmee de conclusies van het ambtsbericht niet betrouwbaar waren. De Afdeling deed dat niet maar hamerde op 24 september 2009 in haar zelfde r.o. 2.2.3 nog eens op de betrouwbaarheid van de onderliggende verklaringen tegen *alle* KhAD en WAD officieren en onderofficieren.

De ingebrachte brief van erkend deskundige dr. B.R. Rubin aan mr. M. van Eik van 26 maart 2007 was volgens de Afdeling geen nieuw feit en werd aldus terzijde geschoven (r.o. 2.1.4). Rubin had aangegeven dat wel of niet meegedaan hebben aan martelen afhing van taak en afdeling van betrokkene bij KhAD en WAD, net als bij elke inlichtingendienst.⁴⁵ Volgens de Afdeling, die Rubin niet direct citeerde, was dat niet anders dan dat wel of niet gemarteld hebben afhing van de rang

³⁹ Zie punt 2 van de annotatie van B.K. Olivier bij deze Afdelingsuitspraak, JV 2005/49.

⁴⁰ ABRvS 200901907/1/V1, 24 september 2009, ECLI:NL:RVS:2009:BJ8654.

⁴¹ Rb. Haarlem AWB 07/39347, 18 februari 2009, niet gepubliceerd. www.abc1f.nl, Verdere documentatie, document 5 (link geopend op 19 mei 2024).

⁴² ABRvS 200901907/1/V1, 24 september 2009, ECLI:NL:RVS:2009:BJ8654.

⁴³ ABRvS 200404008/1, 30 november 2004, ECLI:NL:RVS:2004:AR736, r.o. 2.1.5.

⁴⁴ Bijlage gedateerd 6 juni 2008 ([Kamerstuk 31200-VI, nr. 160 b1](#)) bij een brief van de minister en staatssecretaris van Justitie aan de Tweede Kamer d.d. 9 juni 2008, p.14. <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-31200-VI-160.html> (links geopend op 19 mei 2023).

van betrokkene, zoals in het ambtsbericht gesteld wordt. Beide partijen zeiden immers dat niet iedereen gemarteld had. Dat er geen wezenlijk verschil tussen die twee stellingen is toch niet vol te houden? De Afdeling schoof de brief van Rubin vervolgens ten onrechte terzijde als niets nieuws bevattend.

Daarnaast vroeg de Afdeling niet aan de ter zitting aanwezige ambtenaar van Buitenlandse Zaken hoe het kon dat in het memo van 14 april 2000 gedaan was alsof Rubin de conclusies van het ambtsbericht steunde,⁴⁶ terwijl Rubin in zijn brief van 26 maart 2007 aangaf dat hij dat niet deed.

De ingebrachte brief van de voorzitter van het Afghaanse parlement van 5 augustus 2007, waarin werd verklaard dat lagere officieren die [in Nederland] beschuldigd waren van mensenrechtenschendingen daaraan niet schuldig waren,⁴⁷ werd door de Afdeling terzijde geschoven door te stellen dat de bronnen voor die brief onduidelijk waren (uitspraak van 24 september 2009, r.o. 2.1.4). Geen woord over de onduidelijkheid van de bronnen voor het ambtsbericht zelf en geen woord over waarom in deze het interstatelijk vertrouwensprincipe niet gevolgd werd. Zie ook paragraaf 2 hierboven over het gebrek aan kritische vragen van de Afdeling aan BZ.

Het UNHCR rapport over de structuur en organisatie van de KhAD-WAD,⁴⁸ waaronder het betwiste roulatie en promotiebeleid, vormde voor de Afdeling (r.o. 2.2.5) ook geen grond om te twifelen aan de juistheid van de conclusies van het KhAD-WAD ambtsbericht omdat de bronnen van dat rapport, en van de voor het rapport geraadpleegde dr. Giustozzi, niet inzichtelijk waren. Ook voor deze tegeninformatie werd door de Afdeling de betrouwbaarheidslat dus hoger gelegd dan voor de vierdehands informatie in het ambtsbericht. R. Fernhout betitelde in zijn annotatie van deze uitspraak dit met twee maten meten door de Afdeling als 'een gotspe'.⁴⁹ De rechtbank Haarlem had de informatie van Giustozzi en UNHCR wel belangrijk geacht (r.o. 2.20-2.30).

Bovendien ging de Afdeling voorbij aan het feit dat de UNHCR wel degelijk verwees naar een betrouwbare en verifieerbare bron m.b.t. promotie bij de KhAD en het WAD: bij wet hing [aanvangs]rang af van opleidingsniveau en bij promoties speelde het aantal dienstjaren een heel grote rol [net als bij strijdkrachten overal ter wereld].⁵⁰ Heel wat anders dan de in het ambtsbericht beweerde promotie alleen bij onvoorwaardelijke loyaliteit die bewezen moest worden door o.a. deelname aan martelen. Ook hierover stelde de Afdeling kennelijk geen enkele vraag aan de aanwezige ambtenaar van BZ.

Met betrekking tot de indirecte formulering van conclusies door dr. Giustozzi in zijn stukken van 2003, 2005 en 2006 ging de Afdeling (r.o. 2.2.5) geheel voorbij aan de door de rechtbank Haarlem wel genoemde (r.o. 2.30 alinea 2) culturele oorzaken daarvan, zijn onderbouwing van zijn standpunten, en zijn bewezen deskundigheid op dit gebied.

Daarnaast zette Giustozzi volgens de rechtbank Haarlem grote vraagtekens bij de in het ambtsbericht beweerde grote loyaliteit aan het communistische regime van alle KhAD-medewerkers en dat zij allen gemarteld zouden hebben. De groei van de KhAD van een paar duizend medewerkers in 1980 tot ongeveer 100.000 exclusief informanten op het hoogtepunt, waarvan mogelijk 25.000 officieren, maakte algehele grote loyaliteit en algeheel martelen hoogst

⁴⁵ Brief van dr. B.R. Rubin van 26 maart 2007 aan mr. M. van Eik. www.abc1f.nl, Verdere documentatie, document 6 (link geopend op 19 mei 2024). Dr. Rubin was o.a. gedurende 1990-1996 directeur van het Center for the Study of Central Asia van Columbia University in New York.

⁴⁶ Memorandum van 14 april 2000 van de ambassade in Islamabad aan BZ, p.3 alinea 1. Bijlage 3b bij Brouwer & Bogaers 2018, link in noot 20.

⁴⁷ Brief van de voorzitter van het Afghaanse parlement van 5 augustus 2007 aan de voorzitter van het Nederlandse Parlement. Bijlage 5a bij Brouwer & Bogaers 2018, link in noot 20.

⁴⁸ UNHCR 2008. Notes on the structure and operation of the KhAD-WAD in Afghanistan 1978-1992. <https://www.refworld.org/search?keywords=KhAD&sort=score&order=desc> (link geopend op 19 mei 2024).

⁴⁹ *Ars Aequi* RV 2009, 12 met annotatie door R. Fernhout, par. 14.

⁵⁰ UNHCR 2008, paragraaf 20, voetnoot 26: *Law of Personal Affairs of Military Forces of the Democratic Republic of Afghanistan* – 1362 (1983), *Law on Remuneration and Rights of Cadre and Experts of Universities, Academies, Faculties and Armed Military Forces of the Democratic Republic of Afghanistan* – 1366 (1987). Link in noot 48.

onwaarschijnlijk.^{51 52} Ook in voetnoot 18 van het KhAD-WAD ambtsbericht wordt gesproken over 25.000 à 60.000 tot 150.000 personen werkzaam voor KhAD en WAD. De Afdeling negeerde dit aspect.

De Afdeling negeerde ook dat het rapport van Giustozzi mede gebaseerd was op publicaties van V. Mitrokhin en van Fred Halliday & Zahir Tanin, zoals de rechtbank Haarlem wel genoemd had.⁵³ Mitrokhin was dertig jaar lang KGB-archivaris tot zijn vlucht naar het Westen; Halliday was hoogleraar Internationale Betrekkingen aan de London School of Economics (LSE); en Zahir Tanin was van 1980-1992 journalist in Kabul, daarna onderzoeker aan de LSE en later permanent vertegenwoordiger van Afghanistan bij de VN.

Verder ging de Afdeling voorbij aan het feit dat, zoals genoemd door de rechtbank Haarlem in haar r.o. 2.30, het UNHCR rapport duidelijk en op onderdelen zeer specifiek was.

De rechtbank Haarlem merkte ook op dat voor de beweerde steun voor de conclusies van het ambtsbericht door de Speciale Rapporteur Mensenrechten van de Verenigde Naties, het US State Department, Amnesty International, Helsinki Watch en Human Rights Watch geen bewijs was.⁵⁴ De Afdeling is er niet op ingegaan, en is dus ook niet met bewijs gekomen dat die organisaties de conclusies van het ambtsbericht wel ondersteunden.

De Afdeling ging eveneens voorbij aan de door de rechtbank genoemde uitspraken van het EHRM, dat bevindingen alleen op basis van eigen informanten als onvoldoende betrouwbaar moeten worden gezien.⁵⁵ Ook volgens de EU Procedurerichtlijn moet bij voorgenomen intrekking van een verblijfsvergunning informatie uit diverse bronnen ingewonnen, waarbij de EASO, UNHCR en relevante internationale mensenrechtenorganisaties met name genoemd worden.⁵⁶

De arresten van het EHRM waarin het belang van informatie van instellingen zoals de Verenigde Naties benadrukt wordt werd door de Afdeling afgedaan met de opmerking dat [ook] in het arrest van 17 juli 2008, EHRM 25904/07, NA vs UK, wordt benadrukt "dat bij de beoordeling van de beschikbare landeninformatie de bij de desbetreffende rapporten gehanteerde bronnen in aanmerking moeten worden genomen" (r.o. 2.2.5 bovenaan p.8). De Afdeling noemde daarbij helaas niet in welke paragraaf in dat arrest dat zou staan, net als de rechtbank overigens. Paragraaf 120 van die EHRM uitspraak van 17 juli 2008 luidt in vertaling: "*Bij het beoordelen van dergelijke stof [d.w.z. bij het beoordelen van aan het Hof voorgelegde informatie, zie de aan § 120 voorafgaande § 118 en 119] moet aandacht gegeven worden aan de bron, in het bijzonder de onafhankelijkheid, betrouwbaarheid en objectiviteit van die bron. Met betrekking tot rapporten zijn het gezag en de reputatie van de auteur, de gedegenheid van het onderzoek waarop het rapport is gebaseerd, het consistent zijn van de conclusies en de bevestiging van die conclusies door andere bronnen allemaal relevant (zie Saadi vs. Italië, hierboven geciteerd, § 143).*" Het gaat daarbij dus over de auteurs de aan het Hof voorgelegde informatie hebben opgeschreven, niet over de bronnen van die auteurs. Daarbij was in § 119 al aangegeven dat door het EHRM staten, VN organisaties en ngo's van naam als betrouwbaar en objectief gezien worden. In § 121 is dat nog verder benadrukt voor VN organisaties. Waarom was de Afdeling in deze zo onnauwkeurig en ging zij voorbij aan de door het EHRM genoemde beoordelingscriteria voor betrouwbaarheid van bronnen, criteria waaraan het ambtsbericht overigens in het geheel niet voldoet?

Tenslotte ging de Afdeling (r.o. 2.2.5 alinea 5 en 6) mee met de minister van Buitenlandse Zaken die stelde dat nieuw onderzoek doen geen zin had omdat de resultaten mogelijk [*sic*] niet betrouwbaar zouden zijn, ook onderzoek bij de vertrouwelijke bronnen voor het ambtsbericht niet. Maar wat die bronnen in 1999 verklaard hadden bleef wel betrouwbaar. De

⁵¹ Brief van dr. A. Giustozzi van 28 september 2003 aan mr. F. Schöler, o.a. par. 7. www.abc1f.nl, Verdere documentatie, document 7 (link geopend op 19 mei 2024).

⁵² Rb. Haarlem AWB 07/39347, 18 februari 2009 (niet gepubliceerd), r.o. 2.26. www.abc1f.nl, Verdere documentatie, document 5 (link geopend op 19 mei 2024).

⁵³ *Ibid.*, r.o. 2.23.

⁵⁴ *Ibid.*, r.o. 2.31 alinea 2.

⁵⁵ *Ibid.*, r.o. 2.31 alinea 2. Zie EHRM 2345/02, Said vs Netherlands, 5 July 2005, p.15; EHRM 1948/04, Salah Sheekh vs The Netherlands, 11 January 2007, paragraaf 136; EHRM 25904/07 NA vs UK, 17 July 2008, paragraaf 119.

⁵⁶ Zie met name artikel 45 lid 2 van de Procedurerichtlijn voor de toekenning en intrekking van de internationale bescherming, maar ook artikelen 10 lid 3 en 37 en overwegingen vooraf 39 en 48.

rechtbank daarentegen had begrijpelijkerwijs geconcludeerd dat de bronnen voor het ambtsbericht dan ook niet betrouwbaar waren.⁵⁷

3.4 ABRvS 201106991/1/V1, 13 april 2012

Op 27 mei 2011 oordeelde de rechtbank Haarlem dat aanvullend informatie met betrekking tot het UNHCR rapport van mei 2008 en de bronnen daarvoor voldoende was om op basis van dat rapport de conclusies van het KhAD-WAD ambtsbericht in twijfel te trekken.⁵⁸ Bronnen voor dat rapport waren geweest een groot aantal voormalige medewerkers van de KHAD/WAD van allerlei rangen; een vooraanstaande wetenschapper; documenten van vóór februari 2000 van de Speciale Rapporteur van de VN, Human Rights Watch en Amnesty International; en nadere informatie van Afghanistandeskundigen in Australië, de VS en Sudan, van een voormalige assistent van de Speciale Rapporteur, van een voormalig medewerker van Human Rights Watch en van hoge veiligheidsambtenaren in de Afgaanse overheid van dat moment.

Op 13 april 2012 vernietigde de Afdeling dit vonnis van de rechtbank Haarlem.⁵⁹ In r.o. 2.4.2.3 (alineä 2) oordeelde de Afdeling dat aan de hand van de informatie in de brief van UNHCR van 4 oktober 2010 over de elf geraadpleegde voormalige KhAD/WAD officieren, die bronnen niet nader gekwalificeerd kunnen worden. De Afdeling deed dit zonder nadere uitleg en zonder te zeggen wanneer bronnen wel gekwalificeerd zouden zijn.

Verder wilde de Afdeling in diezelfde alinea niet wachten op nadere informatie over de bronnen van UNHCR. Eerder had de Afdeling, in tegenstelling tot de rechtbank Zwolle, nog niet beschikbare nadere informatie over het zeer kritische UNHCR rapport ook bij voorbaat afgekeurd.⁶⁰

De Afdeling eindigde de alinea met "Ook de kwalificatie van de door de UNHCR geraadpleegde wetenschappers en medewerkers van de Verenigde Naties, alsmede de waarde van de door hen verstrekte informatie, kan eerst worden beoordeeld indien nadere gegevens aangaande deze bronnen worden verschaft". Maar toen de samenstellers van het ambtsbericht zonder enig bewijs stelden dat diezelfde bronnen -o.a. de Speciale Rapporteur van de VN, Amnesty International en Human Rights Watch- de conclusies van het ambtsbericht ondersteunden, toen stemde de Afdeling daar zonder vragen te stellen mee in: zie o.a. de vernietiging door de Afdeling van de uitspraak van de rechtbank Rotterdam, besproken in paragraaf 3.2 hierboven. De Afdeling had kennelijk ook nog een derde maat voor openbare bronnen: zonder meer betrouwbaar zolang ze de conclusies van het ambtsbericht leken te ondersteunen, zonder meer onbetrouwbaar wanneer bleek dat ze die conclusies tegenspraken.⁶¹

En weer vroeg de Afdeling niet aan BZ hoe het kon dat die deskundige personen en organisaties, die volgens de onderliggende memoranda de conclusies van het ambtsbericht ondersteunden, dat kennelijk niet deden.

4. Samenvatting en conclusies

4.1 Samenvatting

Uit het bovenstaande blijkt dat zowel het KhAD-WAD ambtsbericht van 29 februari 2000 als de onderliggende memoranda uitnodigen tot (zeer) kritische opmerkingen en het stellen van vragen aan Buitenlandse Zaken. Een aantal rechtbanken heeft zulke opmerkingen dan ook gemaakt en zulke vragen gesteld. De Afdeling, die al die rechtbanken terugfloot, deed dat nooit. De Afdeling

⁵⁷ Rb. Haarlem AWB 07/39347, 18 februari 2009, r.o. 2.32 en 2.33.

⁵⁸ Rb. Haarlem AWB 10/17614, 27 mei 2011, [ECLI:NL:RBSGR:2011:BQ6757](#).

⁵⁹ ABRvS 201106991/1/V1, 13 april 2012, [ECLI:NL:RVS:2012:BW4347](#).

⁶⁰ Rb. Zwolle AWB 09/11468 en 09/11470, 24 april 2009, r.o. 2.6-2.8; aangehangen aan, en vernietigd in, ABRvS 200903220/1/V2, 22 december 2009, ECLI:NL:RVS:2009:168, zie met name r.o. 2.2.1

⁶¹ Zie voor met twee maten meten door de Afdeling Fernhout in paragraaf 3.3 alinea 7 hierboven.

vroeg zelfs niet waar het bewijs was voor de beweerde [maar nooit bewezen] internationale steun voor de conclusies van het ambtsbericht. De Afdeling vroeg onder andere ook niet hoe het kon dat er kennelijk alleen maar onbekende bronnen zijn gevonden voor wat beweerd twaalf jaar landelijk beleid was van een organisatie met 100.000 werknemers. En evenmin waarom de informatie van louter ook bij Buitenlandse Zaken onbekende bronnen kennelijk niet geverifieerd is bij de VN, Amnesty International, Human Rights Watch.

In totaal hebben in de periode 2004-2012 in elk geval zes verschillende rechtbanken in zestien uitspraken geconcludeerd dat de beschuldigingen in het KhAD-WAD ambtsbericht tegen ALLE voormalige KhAD en WAD officieren en onderofficieren onbetrouwbaar zijn. Die rechtbankuitspraken zijn door de Afdeling alle zestien vernietigd. Van die zestien uitspraken moeten er drie gezien worden als sleuteluitspraken omdat daar door de IND, rechtbanken en ook de Afdeling zelf in andere KhAD-WAD beschikkingen en uitspraken steeds aan is en wordt gerefereerd.

In haar eerste sleuteluitspraak over het ambtsbericht, van 30 november 2004, stelde de Afdeling zonder enig bewijs dat er internationale steun was voor de beschuldigingen tegen alle KhAD en WAD officieren en onderofficieren. Ook ging de Afdeling voorbij aan de bemoeienis vooraf van Justitie met de inhoud van wat een onafhankelijk ambtsbericht had moeten zijn. Daarnaast vulde de Afdeling op eigen initiatief en zonder vragen te stellen in dat een passage in een onderliggend memorandum die onmogelijk op alle officieren en onderofficieren kon slaan alleen sloeg op diegenen die binnen de macabere afdeling werkten. Zoals volgens deskundigen alle beschuldigingen in het ambtsbericht alleen op de macabere afdelingen slaan, maar daar wil de Afdeling dan weer *niet* aan.

De Afdeling keurde in deze uitspraak goed dat het vereiste wederhoor van KhAD en WAD werknemers niet had plaats gevonden. Bovendien mat de Afdeling met twee maten door de vierdehands, niet gecontroleerde beschuldigingen door onbekende informanten te prefereren boven de tegeninformatie van Amnesty International en erkend Afghanistan deskundige dr. A. Giustozzi. Daarbij vroeg de Afdeling niet aan Buitenlandse Zaken hoe het kon dat volgens Buitenlandse Zaken de conclusies van het ambtsbericht gesteund werden door Amnesty, terwijl Amnesty zei dat niet te doen.

In haar volgende KhAD-WAD sleuteluitspraak, die van 24 september 2009, zette de Afdeling deze lijn voort. De onderliggende uitspraak van de rechtbank Haarlem werd niet gepubliceerd maar is opgevraagd. Bij haar vernietiging van die uitspraak ging de Afdeling er aan voorbij dat zij in 2004 geconcludeerd dat het ambtsbericht geen ruimte liet voor KhAD en WAD officieren en onderofficieren die *niet* gemarteld hadden. Vervolgens had in 2008 de staatssecretaris verklaard dat er wel uitzonderingen konden zijn. De Afdeling had in 2009 dus moeten zeggen dat de beschuldigingen tegen *alle* officieren en onderofficieren niet klopten maar zij deed dat niet.

Bovendien stelde de Afdeling de inhoud van een brief van erkend deskundige dr. B. Rubin onjuist voor: diens verklaring dat het afhing van hun afdeling en taak of KhAD en WAD medewerkers gemarteld hadden was volgens de Afdeling niet anders dan de stelling van de IND dat het alleen afhing van je rang of je gemarteld had of niet, want ze zeiden allebei dat niet iedereen gemarteld had. De Afdeling schoof de brief van Rubin vervolgens terzijde en vroeg bovendien wederom niet aan BZ hoe het kon dat een beweerd ondersteuner van de conclusies van het ambtsbericht dat kennelijk niet deed.

Daarnaast mat de Afdeling weer met twee maten door de vierdehands, niet gecontroleerde beschuldigingen door onbekende informanten waar de algemene beschuldigingen in het KhAD-WAD ambtsbericht volledig van afhangen, te prefereren boven de tegeninformatie van de voorzitter van het Afghaanse parlement en UNHCR, en aanvullende informatie van dr. Giustozzi. Daarbij negeerde de Afdeling dat in het UNHCR rapport verwezen werd naar de Afghaanse wetgeving ten aanzien van rangen en promoties, een direct verifieerbare bron die echter door de Afdeling niet geraadpleegd werd. Dat het rapport van Dr. Giustozzi mede gebaseerd was op publicaties van een drietal ter zake kundige experts, zoals genoemd door de rechtbank, werd door de Afdeling ook genegeerd.

De Afdeling negeerde daarnaast dat de rechtbank Haarlem geconcludeerd had dat er geen bewijs was voor de beweerde internationale steun voor de conclusies van het ambtsbericht, zonder dat de Afdeling zelf met bewijs voor die beweerde internationale steun kwam. De Afdeling negeerde eveneens dat, zoals de rechtbank aangaf, uit uitspraken van het EHRM blijkt dat bevindingen alleen op basis van eigen informanten, zoals de beschuldigingen in het ambtsbericht, als onvoldoende betrouwbaar moeten worden gezien. Daarnaast verwees de Afdeling misleidend naar een uitspraak van het EHRM waaruit zou blijken dat bepaalde eisen gesteld worden aan bronnen voor rapporten: die eisen worden door het EHRM gesteld aan [de schrijvers van] de rapporten zelf. Bovendien negeerde de Afdeling dat de beschuldigende paragrafen in het ambtsbericht zelf duidelijk niet aan die EHRM eisen voldoen.

Tenslotte ging de Afdeling in haar uitspraak van 24 september 2009 (r.o. 2.2.5 alinea 5) mee met de minister van Buitenlandse Zaken die stelde dat nieuw onderzoek mogelijk niet betrouwbaar zou zijn, ook nieuw onderzoek bij de vertrouwelijke bronnen voor het ambtsbericht niet, maar dat wat die bronnen in 1999 verklaard hadden wel betrouwbaar bleef. De rechtlijnig denkende rechtbank had dat een onhoudbare redenering gevonden.

In haar derde KhAD-WAD sleuteluitspraak, die van 13 april 2012, keurde de Afdeling informatie van voormalige KhAD/WAD officieren aan UNHCR zonder verder onderzoek af als niet betrouwbaar. Ook had de Afdeling geen behoefte aan nadere informatie over interviews met in Afghanistan geraadpleegde bronnen. De betrouwbaarheid van door UNHCR geraadpleegde internationale bronnen behoefde volgens de Afdeling nadere informatie, informatie waar zij niet op wilde wachten. Maar toen de samenstellers van het ambtsbericht zonder enig bewijs gesteld hadden dat diezelfde internationale bronnen -waaronder de Speciale Rapporteur van de VN, Amnesty International en Human Rights Watch- de conclusies van het ambtsbericht ondersteunden, toen had de Afdeling daar zonder vragen te stellen mee ingestemd. En ook nu vroeg de Afdeling niet aan Buitenlandse Zaken hoe het kon dat beweerde ondersteuners van de conclusies van het ambtsbericht die conclusies tegenspraken.

Zoals gezegd is in zestien rechtbankuitspraken geoordeeld dat het KhAD-WAD ambtsbericht onvoldoende betrouwbaar was waar het ging over de beschuldigingen tegen alle voormalige KhAD en WAD officieren en onderofficieren. Uit die rechtbankuitspraken blijkt dat de vierdehands, ongecontroleerde informatie waar de beschuldigingen in het ambtsbericht volledig van afhangen, verder door niemand wordt gesteund en tussen 2003 en 2013 is tegengesproken of betwijfeld, soms bij herhaling, door de volgende internationale bronnen [met tussen haakjes de nummers van de relevante rechtbankuitspraken in noot 31]:

Amnesty International 2004 [2,12], 2010 [14]; UNHCR 2007 [3,4,5,8,9,11,12,13,14] 2008 [3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16] 2009 [7,11,13,14] 2010 [10,12,14,15,16] 2011 [16]; internationaal erkende Afghanistan deskundigen dr. A. Giustozzi (London School of Economics LSE) 2003 [2,3,4,8,9,11], 2005 [3,4,9] 2006 [3,4,5,8,9,12,13] en dr. B.R. Rubin (Center on International Cooperation New York University) 2007 [3,4,8,11,12]; voormalig KGB-archivaris Vasiliy Mitrokhin 2002 [3,4,5,8]; hoogleraar Internationale betrekkingen Fred Halliday (LSE) en journalist in Kabul tot 1992, onderzoeker aan de LSE en permanent vertegenwoordiger van Afghanistan bij de VN Zahir Tanin 1998 [3,4,5,8]; documenten van vóór februari 2000 van de Speciale Rapporteur van de VN en van Human Rights Watch en Amnesty International [zie UNHCR 2010]; Afghanistandeskundigen in Australië, de VS en Soedan [zie UNHCR 2010]; een voormalige assistent van de Speciale Rapporteur van de VN [zie UNHCR 2010]; een voormalig medewerker van Human Rights Watch [zie UNHCR 2010]. De beschuldigingen zijn ook betwijfeld door de [Nederlandse] Adviescommissie Vreemdelingenzaken 2008 (hoofdstuk 5) [6,14].

De beschuldigende conclusies werden verder tegengesproken door de volgende Afghaanse bronnen:

Voorzitters van het Afghaanse parlement 2007 [3,5,8,11] 2008 [7,8,14] 2009 [7,13,14]; leden van het Afghaanse parlement 2009 [7,13,14]; de secretaris van de [Afghaanse] Commissie voor Internationale Zaken 2009 [7]; de Afghaanse wetgeving m.b.t. intredeerang en promotiebeleid bij de strijdkrachten [zie UNHCR 2008]; een groot aantal voormalige

medewerkers van de KHAD/WAD van diverse rangen (3e luitenant tot generaal) [zie UNHCR 2010]; hoge veiligheidsambtenaren in de Afghaanse overheid in 2008-2010 [zie UNHCR 2010]; het Afghaanse ministerie van Buitenlandse Zaken (2007) [11]; het Afghaanse Consulaat Generaal 2007 [3,11,13], 2008 2x [7,13]; en de Afghan Organization of Human Rights and Environmental Protection (2009, 2010) [14].

In tegenstelling tot de betrokken zes rechtbanken in hun zestien uitspraken vond de Afdeling deze bronnen allemaal minder betrouwbaar dan de ongecontroleerde vierdehands informatie in het ambtsbericht van de ook bij BZ en Justitie onbekende informanten.

Zoals besproken in paragrafen 3.2 en 3.3 zetten juristen van naam B.K. Olivier en R. Fernhout (grote) vraagtekens bij dit met twee maten meten van de Afdeling ten gunste van de onbekende bronnen voor de conclusies van het ambtsbericht. Dat in enkele hier niet genoemde procedures de rechtbank de Afdeling voorging door informatie van Giustozzi en UNHCR ook onbetrouwbaar te achten, doet daar niet aan af.

Opmerkelijk is ook dat een deel van die deskundige personen en organisaties die volgens het ambtsbericht van 2000 en de onderliggende memoranda de conclusies van het ambtsbericht zouden ondersteunen, Amnesty International, Human Rights Watch, de Speciale Rapporteur van de VN en dr. Rubin, na 2000 expliciet verklaarden die conclusies *niet* te steunen. Geen woord of kritische vraag van de Afdeling aan Buitenlandse Zaken daarover.

De Afdeling voegde aan haar met twee maten meten nog een derde maat aan toe door openbare bronnen zonder meer als betrouwbaar te beschouwen zolang ze volgens BZ de conclusies van het ambtsbericht ondersteunden, maar te degraderen tot onbetrouwbaar wanneer bleek dat ze die conclusies tegenspraken.

De Afdeling negeerde haar eigen vereisten voor een deskundigenrapport van o.a. alle relevante informatie verzamelen (vóór en tegen), wederhoor toepassen, openheid over invloed van de opdrachtgever op de formulering van het uiteindelijke rapport, enz..

De Afdeling zag de erkenning van de staatssecretaris dat niet al die KhAD en WAD medewerkers gemarteld hadden niet als bewijs dat de beschuldigingen van martelen tegen al die KhAD en WAD medewerkers dus niet juist waren.

Met betrekking tot de tegeninformatie afkomstig van de Afghaanse overheid werd bovendien door de Afdeling het interstatelijk vertrouwensbeginsel terzijde geschoven zonder dat uitgelegd werd waarom de Afghaanse overheid niet betrouwbaar zou zijn. Dat de bronnen van de Afghaanse overheid niet duidelijk zouden zijn is niet genoeg om de verklaringen van de Afghaanse regering terzijde te schuiven, daarom heet het een *vertrouwensbeginsel*.

4.2 Om kort te gaan

Om kort te gaan: in de periode 2004-2013 vernietigde de Afdeling alle zestien rechtbank uitspraken van zes verschillende rechtbanken waarin geconcludeerd was dat de de algemene beschuldigingen in het KhAD-WAD ambtsbericht, tegen ALLE voormalige KhAD en WAD officieren en onderofficieren, onjuist en onbetrouwbaar waren. Daarbij stelde de Afdeling, in tegenstelling tot de diverse rechtbanken, geen enkele kritische vraag aan Buitenlandse Zaken over het KhAD-WAD ambtsbericht en de onderliggende memoranda, ondanks alle aanleiding dergelijke kritische vragen wél te stellen. Ook negeerde de Afdeling, noemde zij onbetrouwbaar, verdraaide of herformuleerde zij op eigen initiatief alles dat de betrouwbaarheid van het ambtsbericht weersprak. Zoals ook opgemerkt door de annotatoren van twee KhAD-WAD 1F sleuteluitspraken mat de Afdeling -en meet zij nog steeds- met twee maten door de vierdehands, totaal ongecontroleerde informatie van onbekende informanten, waar de algemene beschuldigingen geheel van afhangen, de voorkeur te geven boven de mening van tientallen deskundigen. Bij het terzijde schuiven van deze bronnen negeerde de Afdeling bovendien dat in elk geval de internationale deskundigen niets te winnen zouden hebben, en alles te verliezen, bij het geven van onjuiste of onbetrouwbare informatie. Daarnaast werden de internationale deskundigen die door de Afdeling kritiekloos betrouwbaar geacht werden zo lang zij de algemene beschuldigingen leken te steunen, door de Afdeling onbetrouwbaar geacht zodra zij bleken de beschuldigingen tegen te spreken.

Geconcludeerd moet worden dat de Afdeling na haar eerste, bekritiseerde sleuteluitspraak in de KhAD-WAD 1F affaire van 30 november 2004, met tunnelvisie gericht was op rechtseenheid. Zeker als zo'n eerste uitspraak mogelijk onjuist is (zie de annotatie van B.K. Olivier), is vooral kijken naar rechtseenheid geen goed idee. De Afdeling had daarbij ook geen oog voor mogelijke, om niet te zeggen waarschijnlijke, politieke invloeden op de uiteindelijke formulering van ambtsberichten, zoals annotator Olivier al in 2004 ook opmerkte.⁶² Opvallend is dat van de 16 vernietigingen van KhAD-WAD rechtbankuitspraken er 13 plaatsvonden onder voorzitterschap van één en dezelfde staatsraad, de staatsraad die in deze affaire begon met leiding te geven aan de zeer verontrustende sleuteluitspraak van 24 september 2009 (zie paragraaf 3.3 hierboven). Hoe groot is de kans dat na zo'n op vernietiging gerichte uitspraak die leidinggevende staatsraad tot inkeer zou komen, wat de feiten ook zouden aantonen? Dat op één onderwerp steeds weer recht laten spreken onder leiding van diezelfde staatsraad, ook na ongezouten kritiek van een annotator als hoogleraar en voormalig Nationaal ombudsman Roel Fernhout (zie paragraaf 3.3 alinea 7 hierboven), zet vraagtekens bij de interne controle van de Afdeling.

De Afdeling kan zelf het beste uitleggen waarom de verantwoordelijke staatsraden dit alles gedaan hebben om een ambtsbericht te handhaven dat duidelijk niet voldoet aan de vereisten van de Afdeling zelf van onpartijdigheid, objectiviteit en inzichtelijkheid. Hopelijk ziet de Afdeling, en zien ook de politiek en de media, de informatie in dit document als een extra aanleiding om van nu af en met gezwinde spoed naar KhAD-WAD 1F zaken te kijken met vooral rechtsbescherming en rechtsherstel in gedachten. Met als voorbeeld het onpartijdige Hof van Beroep in Antwerpen, dat op 17 oktober 2023 de beschuldigingen op basis van het KhAD-WAD ambtsbericht bestempelde als algemeen, vaag, uit onbekende bron, en geen beletsel voor naturalisatie tot Belg van een naar België uitgeweken Nederlandse KhAD-WAD 1F-er.⁶³

⁶² Annotatie van B.K. Olivier bij de Afdelingsuitspraak uit 2004, JV 2005/49, par. 4.

⁶³ Hof van Beroep Antwerpen repertoriumnummer 2023/6497, rolnummer 2023/FE/27, 17 oktober 2023, r.o. 11. https://www.agii.be/sites/default/files/20231017_antwerpen.pdf (link geopend op 15 mei 2024).